

Received/ Makale Geliş 02.07.2023
Published / Yayınlanma 28.08.2023
Volume/ Cilt (Issue/ Sayı) 7 (33)
ss / pp 816-827

10.5281/zenodo.8289993
Araştırma Makalesi
ISSN: 2687-5640
editor@pejoss.com

Öğr. Gör. Dr. Zahide ŞAHİN

<https://orcid.org/0000-0003-1503-146X>

Kayseri Üniversitesi, Mustafa Çıkrıkçıoğlu MYO, El Sanatları Bölümü, İL / TÜRKİYE

Kayseri Düğün Geleneğinde Su İle İlgili Ritüeller

Water-Related Rituals in Kayseri Wedding Tradition

ÖZET

Su, yaşamın kaynağıdır. Su olmasa dünyada yaşam da olmazdı. Susayınca bardağa doldurup düşünmeden içtiğimiz renksiz, kokusuz, belli bir tadı dahi olmayan, çoğunlukla önemsemediğimiz su ve su ile ilgili ritüeller, birçok kültürde olduğu gibi Kayseri halk kültüründe, Kayseri düğün ritüellerinde oldukça önemli yere sahiptir. Kayseri’de, evlilik eyleminin gerçekleşmesinin ilk adımı olan gelin adayının seçilmesinde su ritüelleri oldukça önemlidir. Nişan ve düğünlerde, su ile ilgili gelenekler uzun yıllar yöre halkının yaşamında var olmuş, ancak günümüzde çoğu ritüel ya unutulmuş ya da gençler tarafından benimsenmediğinden; düğünler, Kayseri yöresinin geleneklerine uygun yapılmadığından hızlı bir şekilde unutulmaya yüz tutmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kayseri, Düğün, Su, Erciyes, Suyolu.

ABSTRACT

Water is the source of life. Without water, there would be no life on earth. The colorless, odorless, tasteless water we drink when thirsty and drink it without thinking, and the rituals related to water, which we often ignore, have a very important place in Kayseri folk culture and Kayseri wedding rituals, as in many cultures. In Kayseri, water rituals are very important in the selection of the bride-to-be, which is the first step in the realization of the marriage act. In engagements and weddings, traditions related to water have existed in the lives of the local people for many years, but today most of the rituals are either forgotten or not adopted by the young; Since weddings were not held in accordance with the traditions of the Kayseri region, they quickly faded into oblivion.

Keywords: Kayseri, Wedding, Water, Erciyes, Waterway.

1. GİRİŞ

Su tüm canlıların ortak sırrıdır. Kimyasal olarak basit yapılı bir molekül olmasına rağmen bilim adamları suyun tespit edilen tüm sırlarını hala tam olarak çözememişlerdir (Kaya,2016, s.41). Yüzyüzyıl öncesinde, Thales, adeta “Her şey su” diye haykırmıştır. “Madde dediğin nedir ki, yoğunlaşmış sudan başka” diyen Thales’e, bugünün modern fiziğin, en yeni ve en muazzam bilimin, parçacık fiziğin yani kuantum fiziğinin bilim adamları “maddenin yoğunlaşmış saf enerjidir” diye karşılık verir (Kaya,2016 s.231). Bilindiği üzere Anadolu tarih boyunca önemli bir kültür ve inanç merkezi olmuştur. Anadolu’nun orta kısmında yer alan Kayseri de bir kültür ve inanç merkezi özelliği taşımaktadır. Anadolu insanının büyük bir kısmı geleneksel bir yapıya sahiptir. Bu geleneksel yaşamın temelinde ise çeşitli inanış ve törensel işlemler vardır. Hayatın kaynağı ve dört unsurdan birisi olan su pek çok din ve kültürde bereketin, arınmanın ve hatta ölümsüzlüğün bir simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Her tarafı kutsal ve şifalı sularla dolu olan Anadolu’da da suyun kutsallığına inanılmaktadır. Anadolu halkının geleneksel kültüründe suyla ilgili inançlar oldukça fazla yer tutmaktadır. Bu yüzden doğum, evlenme ve ölüm ritüellerinin büyük bir kısmında sudan yararlanılmaktadır. Örneğin Tomarza-Tufanbeyli sınırındaki Debdebelinde bulunan taşın içindeki suyun içerisine bir zamanlar 5 kuruş, 25 kuruş atılarak dilek dilenir, özellikle evlenmek isteyenler buraya gelir, kısmetinin açılmasını dilerler (Doğrusöz,2011 s.198). Kayseri’nin Develi ilçesinde yaşamış Aşık Seyrani’ye ait deyimler, Kayseri yöresinde çok sevilir ve kullanılır. *Suyu yokuşa akıtmak*: Bir işin olmaması için olmayacak şartlar öne sürmek, işi engellemeye çalışmaktır. *Pişmiş aşa soğuk su katmak*: işi bozmak anlamındadır. Bitmiş veya bitme aşamasına gelmiş bir işi bozmak, olmaması için çalışmak anlamını ifade eder. Şair bu dünyada kendi halinde yaşadığını, kimsenin işine karışmadığını, çevresindeki insanlara zarar vermediğini söylemektedir, “soğuk su katmadım pişmiş aşına” der (Rayman,2002 s.437). Düğün sırasında kız evi ve oğlan evi arasında zaman zaman zorluklar yaşanabilir, Suyu yokuşa akıtmayalım, anlaşalım denir. Su akar, yolunu bulur: Düğün hazırlıklarında, zorluklar yaşandığında işi olurlarına bırakalım, zamanla düzelir anlamında bu söz çok

kullanılır. Kayseri’de, Erciyes Dağı genellikle hep karlıdır ve gelinlik giymiş kıza benzetilir. Erciyes Dağı’nın karı, suyu düğünlerde çok tercih edilir, Erciyes Dağı çoğu aşğa ilham verir.

Erciyes’te başka tat

Suları ab-ı hayat

Kalbim sana salınacak

Gel uyu üstünde yat

Erciyes’ten su akar

Taşıp bentleri yıkar

Ceylan gözlü bakışın

Billahi çok can yakar (Çavuşoğlu,2019 s.152).

1.1. Materyal

Araştırma için gelin kız arama, isteme ve düğün ritüellerinde sui le ilgili bilgi ve objelere ulaşılmaya çalışılmış, elde edilen objelerin bilgisi ve fotoğrafları makaleye eklenmiştir.

1.2. Yöntem

Gelin kız bulma ve düğün ritüellerini araştırma yönteminde Kayseri’de bu konuda bilgisi olan kişiler tespit edilmiş, bu kişilerle yüz yüze görüşmeler yapılmış, bu kişilerin verdiği bilgiler kayıt altına alınmış, konuyla ilgili mekan ve objelerin fotoğrafları çekilmiş, konuyla ilgili kaynaklardan da yararlanılmıştır.

1.3. Konunun Sınırları

Kayseri’de, düğün geleneğinde su ritüelleri:

a. Düğün Öncesi Ritüeller: 1-Görücülük, 2-Dünürçülük, 3-Söz kesme, 4-Dünür kahvesi almak, 5-Kalın duası, 6-Şerbet, 7-Nişan, 8-Dünür gezmesi, 9-Dünürlük çağırma, 10-Çeyiz serilmesi, 11-Çeyizaltı, 12-Sandık kapama, 13-Gelin hamamı.

b. Düğün Sırasındaki Ritüeller: 1-Kına, 2-Kız kınası, 3-Erkek kınası, 3-Gelin göçürme/Koçu, 4-Nikâh.

c. Düğün Sonrası Ritüeller: Kız arkası şeklindedir (URL1).

1.4. Amaç

Kayseri; geniş bir yerleşim yerine sahip ve göç yolları üzerine kurulmuş bir şehirdir. Çok farklı kültürlere sahip topluluklar, Kayseri ve çevresine yerleşmiştir. Özellikle Kayseri’nin yerlisi, Avşarlar, Çerkezler, Boşnaklar, Arnavutlar, Balkanlar’dan göç etmiş soydaşlarımız; yörede ağırlığını hissettirir. Kayseri’nin şehir merkezinde ve çok yakınlarında nehir, göl, deniz vb. bulunmamaktadır. Yörede, Erciyes Dağı’nın karı, suyu çok önemlidir. Uzun yıllar yaşatılan su ile ilgili ritüeller, son yıllarda evlenme çağındakiler tarafından benimsenmediği için yaşatılamamakta ve unutulma tehlikesi altındadır. Düğün geleneğindeki su ritüellerinin tespiti ve sonraki nesillere bu ritüellerinin aktarılması hedeflenmiştir.

2. GELİN KIZ ARAMA RİTÜELLERİ

Evlenme yaşına gelmiş kızların; su, sıvıyağ, sıvı deterjan, kolonya vb. sıvıları huni kullanmadan bir kaptan diğer kaba aktarabilme yeteneği gelin olarak seçilmesinde önemlidir. Evlilik için aranan kadın; eli titremeden, dikkatini vererek, paniklemeden suyu ve sıvıları aktarabiliyorsa becerikli kabul edilir ve çevresindekiler tarafından dünür gideceklere tavsiye edilir¹.

Dünürçülük; evlilik yaşına gelmiş erkek çocukları için yakınları tarafından çevreden alınan bilgilerle gelinlik kız arayışına çıkmaya denir. Evinde gelin olacak yaşa gelmiş evladı olan aileler erken kalkmaya, evlerini bol su ile yıkamaya, evin temizliğine azami özen gösterirler. Eve gelen dünürçüler; sadece kıza bakmaz, kızın yaşadığı evin temizliğine ve düzenine de bakarlar.

Dünürçüler özellikle sabahın erken saatlerinde, 08:00-10:00 sularında, oğullarına gelinlik kız bakmaya çıkar. Dünürçüler, istemeye gidecekleri kız ve ailesini araştırır. Nasıl bir kız diye sorar, kız iyi biriyse,

¹ Hülya ALPAN; Lise mezunu, Kayseri’de ikamet ediyor, 2019 yılına verdiği bilgilere göre.

kız için etraftakiler; “kokmuş sulara koy, iç” derler, yani “o kadar iyi bir kız ki pis kokulu, kirli suyu bile güzel hale getirir” anlamında kullanılır.

Tavsiye ya da duyularla gidilen adreslerin önce kapısı çalınır. Açan kişiye dünür alır mısınız diye müsaade istenir, eğer kız evlenecek yaşta değilse ev sahibi, babamız daha müsaade etmiyor, kusura bakmayın ama bir soluklanmak için su ikram edelim der. Kız tarafı, dünürçüleri kabul etmişse; dünürçüler eve alınır, odaya geçip oturan dünürçüler, kızın annesine kızımızı bir görelim müsaadenizle derler. Görücüye çıkan kız, temiz kıyafetleriyle dünürçülerin yanına gelir, ellerini öper. Dünürçülerden en yaşlı olanı, ayaktayken bir su alalım kızım der. Gelinlik kız, genellikle kristal bardaklara su doldurup, tepside dünürçülere servis yapar.

Gelinlik çağına gelmiş kızları olan aileler, su servisi yapılacak tepsi, tepsinin danteli, kesme kristal bardaklar, bardakların alt tabakları, bardak içi iğne oyası dantellerini hazır bulundururlar (Bknz Fotoğraf 1).

Fotoğraf:1- Dünürçülere Su İkram Edilen Sürahi, Bardak Takımı ve Bardak İçi Dantelleri (Yazar arşivi).

Kayseri yöresinde çeyiz hazırlamaya oldukça önem verilir. Evlilik çağına gelmiş kızlar veya yakınları, evlerine dünürçüler geldiğinde su ikramında kullanılan bardakların altına ve içine iğne oyasından danteller örer. Bu danteller genellikle iğne oyası tekniğinde örülür ve bu dantellerde “su kemeri” modeli tercih edilir (Bknz Fotoğraf 2).

Fotoğraf: 2- Dünürçülere Su İkram Edilen Bardak ve İğne Oyası “Su Kemer” Modeli (Yazar arşivi).

Dünürçüler; gelinlik kızdan suyu özellikle ister çünkü su, herkesin evinde bol bulunan, her zaman olan bir içecektir. Ayrıca su isteme bahanesiyle gelinlik kızın yürüyüşüne, gülüşüne, konuşmasına, saygısına, endamına iyice bakılır. Dünürçülerin, gelinlik kız hoşlarına gittiyse ya da daha da incelemek isterlerse gelinlik kızdan tekrar su isterler. Dünürçüler, kızını beğenirlerse ikinci gidişlerinde kendileri

ile ilgili bilgilerin yer aldığı kart bırakırlar. Dünürçüler, kız evine her gidişinde, gelinlik kızıdan su isterler. Anadolu'nun tamamında yaygın olan “anasının serdiği sofraya bezinde, kız da oturur” anlayışı ile kızın tavrı, terbiyesinin yanı sıra, evin tertibi, düzeni ve temizliğine de bakılır. Görücü gelenlere kahve ikramı âdet olmadığından bu ziyaretler çok kısa sürer². Kız evi araştırma yapmaya başlar, damat adayını tanıyanlara nasıl biri şeklinde sorar, damat adayı iyi ve çalışkansa; şu şekilde tarif edilir “taşı sıkça suyunu çıkarır, kızını aç açta bırakmaz” derler.

Dünür gezen kadınlar kız evinde kimseyi bulamazlarsa, her hangi bir evin kapısını çalıp su isterler. Su her evden rahatlıkla istenir, genellikle her evde su bulunduğu için ikramı etme imkânı olduğundan ev sahibi de mahcup olmaz.

Kayseri’de, evlere dünür gitmek kadar, gelinlik kız bulmak için hamamlara da gitmek yaygın bir gelenektir. Hamamlar, gelinlik çağına gelmiş kızların beğenildiği mekânlardır. Oğlan annesi gelinlik kızını beğendiye hamam tasına (Bknz Fotoğraf 3), su doldurup üzerine dökerken beğendiği gelin adayının adresini hamamdakilere öğrenir ve etrafına “su gibi kız, çok güzel” der ve dünürçü olmak istediğini hamamdakilere söyler. Oğlan evi kızını istediğinde kız tarafı kızını vermediğinde tekrar kızını istemek ister, kız evini tanıyanlar da boşuna uğraşıyorsunuz “kalburda su dövmeyin” derler.

Fotoğraf: 3- Hamam Tasları (Yazar arşivi)

3. GELİN KIZ BULUNDUKTAN SONRAKİ RİTÜELLER

3.1. Söz Kesme / Dünür Kahvesi/ Küçük Kahve

Görücü tarafından kız beğenildiyse ve kız tarafı da kızlarını vermeye razı olduysa, kız tarafı erkek tarafını dışarıda genellikle kızın babasının iş yerinde ya da babasının yakınının iş yerine davet eder. Kız tarafı uygun bulursa kahve ve su ikram eder, uygun bulmazsa, gelenlere sadece su su ikram eder, “bu iş olmaz” der gönderir. Kahve ikram edilmez. Kahvenin ikram edilmesi, kızını verdim anlamına gelir. Erkek tarafı usulen Allah’ın emri, peygamberin kavli ile kızını ister. Kızın en büyük yakını (dedesi, amcası, babası vb.) Allah yazdıysa hayırlısı olsun, hayırlı mübarek olsun der, karşılıklı tebrik edilir. Su ikram edilir, her iki taraf da rahatlar. Su içme ritüelinden sonra, kız tarafı su ile kahve yapar, kahvenin yanında su ile erkek tarafına ikramda bulunur. Ertesi gün damadın annesi ya kendisinin yaptığı ya da satın alınan bir tepsi ev baklavası veya güllü baklavayı kız evine götürür. Kız tarafı, bu baklavayı oğlan evinden gelen kadınlara su ile beraber ikram eder. İçi su dolu bardaklar tepsiyle, baklavalarda tabak da ikram edilir. Ağzımız tatlı olsun, işler tatlı ilerlesin, ağzımızın tadı bozulmasın inancıyla tatlı yenir, tatlı yenince de üstüne su içilir.

3.2. Büyük Kahve/ Şerbet

Kız evinde içilir, sadece oğlan tarafının erkekleri gider, damat ve oğlan tarafının kadınları gitmez. Küçük kahveden sonra gidilir. Gündüz kız evine oğlan evinden bir çuval şeker, bir çuval limon ve kahve gider. Kız evinde; su, şeker ve limon ile şerbet yapılır. Evlenecek yaşta kızını olan aileler, evlerinin genellikle salonlarında; şerbetlik/vitrin adı verilen dolap bulundurur. Bu şerbetliğe/vitrine; sürahi, su bardakları, fincanlar konur (Bknz Fotoğraf 4). Oğlan evinin erkekleri, çalıştıkları için yatsı namazından sonra yaklaşık 30-40 kişi (damadın akrabaları, ev ve dükkân komşuları, arkadaşları vb.)

² Servet ALICI; Üniversite okuyor, evli, 2 çocuk annesi. 30 Ekim 2019 tarihinde verdiği bilgilere göre.

kız evine giderler. Kız evinin mutfağında, gelin kızın yengesi, ablası gündüz oğlan evinin gönderdiği, Türk kahvesi ile bakır cezvede kahve yapar. Kahvenin bol köpüğü olmalıdır. Kahvenin yanında su mutlaka ikram edilir. Kahve fincanları ve su bardakları aynı tepside ikram edilir. Kahvelerin ve suların ikram edilmesinde kız tarafının erkekleri görev alır. Kahve içildikten sonra damadın dedesi, babası, amcası gibi yakınları fincan tepsisine ya da fincanın kenarına bahşiş koyar. Bahşiş, mutfakta kahve yapan kişilere gönderilir: bahşiş, gelin kızın çeyizine eşya alınırken kullanılır. O akşam kız evine; erkek tarafından gidenlerden genç olanlar, damattan bahşiş almak için, kız evinden ne bulurlarsa çalarlar. Çalınan eşyalar: nüfus cüzdanı, kahve içtikleri fincan, limonata (şerbet) içtikleri bardak, kül tablası, süs eşyası, küçük halılar, terlik, yonu yastıklar (saz yastık) vb. pencereden aşağıya atılır, aşağıya atılan eşyaları tutmak için dışarıda gençler bekler. Çalınan eşyalar, çuvallara konulup saklanır. Oğlan tarafı, kız evinden ayrıldıktan sonra; kız evi “voo! şuda gitmiş, bu da gitmiş diye evi teftiş ederler. Gülererek tüüh, tüüüh derler. Sonra damattan bahşiş alan arkadaşları eşyaları geri verirler, damat, arkadaşlarına tatlı ve su ikram eder.

Fotoğraf:4- Sürahi, Su Bardakları ve Fincanların Konulduğu “Şerbetlik/Vitrin” (Yazar arşivi).

3.3. Çeyiz

Kız tarafı, yıllar içinde hazırladığı çeyizleri sandıkta saklar. Sandık, naftalinlenir. Naftalin serpiştirilmesinin amacı: “şeytan işeme” denilen, sarı lekelerin oluşmaması içindir. Çeyize konulan tekstil ürünlerdeki kokuların ve sarılıkların gitmesi için çeyizler düğüne yakın eş, dost, akraba, komşularla imece usulü yıkanır. Dantelli, beyaz renkteki çeyizlik ürünler; kurşanelerde (su kaynatılan tencere) su, soda, sabun vb. ile kaynatılır. Kaynatıldıktan sonra beyazlaşan ürünlere etraftakiler, “zambak gibi oldu, parladı” derler, önceki yıllarda Kayseri’de beyaz zambaklar yaygın olduğundan zambaklara benzetilir. Yıkanan, kaynatılan çeyizlik ürünler sonra ütülenir.

Çeyiz hazırlıkları içerisinde, yün yıkamak önemli ve yorucu bir işlemdir. Temiz, kaliteli yünler satın alınır. Satın alınan yünlerin yıkanması gerekir. Yün yıkanacağı zaman genellikle mecburiyetten gidilir, çoğu kişi gönüllü gitmez. Gelin olacak kızın yakınları halası, teyzesi, yengesi vb. gider. Yünü tokuçlamak beden gücü ister. Barsama, Karpuzatan, Kızılırmak, Hisarcık, Gesi, Pınarbaşı vb. yerlerde, akarsular olduğundan, yün yıkamak için bu yöreler tercih edilir. Yün yıkamak yorucu olduğu kadar eğlencelidir de, piknik havasında, şarkılar, türküler söylenerek yünler yıkanır. Tokuçlanan yünler, beyazlaşıkça, ağardıkça, yünü yıkayanlar “yün iyiymiş, iyi çıktı” derler. Yıkanan yünler, etraftaki taşların üzerine serilir, sularının sızması beklenir. Kuruyan yünler, tehliis çuvallara doldurulur, eve getirilir. Yünlerin hafif nemli olması istenir çünkü nemli yünün çırpılması daha kolay olur. Çırpılan yünlerden, yorgan (köpüme, sırkılı), yastık, yatak minder vb. yapılır. Kayseri çeyiz geleneğinde el halıları oldukça önemlidir. Bu halıları gelin kız ve yakınları çeyiz için özellikle dokur. Çeyiz için Bünyan yöresinin sandıklı/Ruz Kazağı modeli özellikle tercih edilir (Bknz Fotoğraf 5).

Fotoğraf:5- Dandıklı/Rus Kazağı Modelli Bünyan Halısı (Yazar arşivi)

Kayseri çeyiz geleneğinde Bünyan ve Yahyalı halıları mutlaka olur. Bünyan halıları evlerin salonlarına (Bknz Fotoğraf:6) genellikle çift olarak, Yahyalı halısı (Bknz Fotoğraf:7) ise yatak odalarına serilir. Bünyan ve Yahyalı halılarının sedef kısımlarına “ince su”, bordürlerine ise “kalın su” denir.

Fotoğraf:6- Sini Göbek Bünyan Halısı (Yazar arşivi)

Fotoğraf:7- Baltalı/Kaşıklı Desenli Yahyalı Halısı (Yazar arşivi)

Temizlenen, ütölenen çeyizler, kız evindeki bir odaya getirilir. Odadaki masaya, odaya gerilen iplere vb. yerlere serilerek çeyiz odası ziyarete açılır. Kız evinde, genç kızlar çeyizin başında durur gelen misafirlerle ilgilenir. Oğlan evi için hazırlanan hediyelik bohçalar odanın ayrı bir köşesine yerleştirilir.

3.4. Gelin Hamamı

Suları sonradan ısıtılarak elde edilen, sıcak suyun verildiği, halkın toplu halde temizlik ihtiyacını karşılamak üzere inşa edilen hamamlar, eski Yunan bilhassa Roma'dan başlamak üzere bütün İslam ve Türk tarihinde ve yeryüzünün çeşitli bölgelerinde görülmüşlerdir ve halen de bir kısmı faaliyetlerine devam etmektedirler (Çayırdağ,2018 s.39).

Kayseri'de genellikle salı günü gelin hamamı olur. Gelin hamamı için genellikle Hunat Hamamı tercih edilir (Bknz: Fotoğraf: 8).

Fotoğraf:8-Hunat Hamamı (Yazar arşivi)

Gelin olacak kız, gelinliğini giyer, taç takar, takılarını takar hamama götürülür. Kız evinden hamama duvar ve yer halısı götürülür. Hamamın bir köşesinin duvarına halı asılır, halının üzerine de ayna asılır bunun sebebi gelin kızın bahtının ayna gibi parlak olması içindir. Yere de halı serilir. Üzerine sandalye konur ve gelin bu sandalyeye oturtulur. Kız evi; hamam sahibine elbiselik kumaş, külhancıya (hamamı

yakan kişi) ve natıra (kese yapan, hizmet yapan kişi) havlu hediye eder. Oğlan evi ise hamam ritüeli bittikten sonra bu kişilere bahşiş verir.

Gelin hamamını, kız tarafı yapar, ama her iki tarafın yakınları davet edilir. Tepsi, dümbelek, tef çalınır. Mani ve türküler söylenir, oynanır. Ayrıca misafirlere turşu, çemen (çaman) ekmek, mevsimine göre meyve ikram edilir. Şarkılar eşliğinde hamamın iç yıkanma kısmına girilir. Göbek taşına sandalye konup gelin yıkanır, gümüş nali (nalın, lali) gelinin ayağına giydirilir. Gelini görünce ve elti yıkar. Daha sonra gelin kayınvalidesini, sonra görüncesini, eltisini ve damadın en yakınlarını sıcak, bol su ile yıkar. Gelin elinde bir tas su ile kayınvalidesini hamamın soluk bölümüne çıkarır (tören alanına), oturtur, ayağına su döker. Kayınvalide ve büyüklerinin ellerini öper. Ara ara gelinin başından, erkek tarafı şeker, bozuk para atarlar. Etraftakiler bu para ve şekerleri birbiriyle yarışarcasına yerden alır ve saklarlar. Bunların bereket getireceğine inanılır.

Gelin hamamları, yorgunlukların atıldığı, düğüne hazırız mesajının verildiği yerdir. Sadece mani ve türkülerin söylendiği, oyun oynan, yiyeceklerin yendiği keyifli bir törenden oluşur. Hamamda dua yapılmaz, çünkü hamamın “şeytan dinneği (şeytanınların toplantı yeri)” olduğuna inanılır. Hamam genelde kalabalık olur, bu yüzden bir kurnayı çok kişi kullanır. Hamamdaki misafirlere, hamamı kız evi organize ettiği için kız evi tarafından sabun, lif vb. hediye edilir (Bknz: Fotoğraf 9).

Fotoğraf:9 Misafirlere Dağıtılan Sabun ve Lifler (Yazar arşivi)

Hamam yeşmakları (yaşmak, başörtüsü) ıslak saçlara bağlanmaktadır. Elde genellikle bürümcük tekniğinde dokunan kumaşlara, sim sırma işli peşkirler (havlular) genelde gelin ve gençler tarafından kullanılır. Bu peşkirlerin başlangıç ve bitiş kısımlarına “suyolu” motifi genellikle işlenir (Bknz Fotoğraf 10-11).

Fotoğraf:10-Peşkir (Yazar arşivi)

Fotoğraf:11-Peşkir (Yazar arşivi)

Renkli ya da sade peştamalları ise yaşlılar kullanmaktadır. Gelinler sedef kakma ya da gümüş takunya (Bknz Fotoğraf:12), yaşlılar ise ahşaptan motifsiz ya da serpme motifli takunya giyerler. Takunyalar, ayakların ıslanmaması, kayıp düşmemek için hamamda mutlaka kullanılır.

Fotoğraf:12-Nalın/Takunya (Yazar arşivi)

Genellikle her evde hamam için çanta hazır olur. Hanımlar, hamamda bir müddet bekleyip öyle dışarı çıkarlar, bunun sebebi ise yüzleri sıcak su ve buhardan dolayı kızarmış oldukları için hamama gittiğimiz belli olmasın ayıp olur düşüncesindedir. Hamam töreni bitince normal günlük kıyafetler giyilir, misafirler uğurlanır. Kayseri’de düğün hamamı dışında; Kırk Hamamı, Asker Hamamı, Yastan Çıkarma Hamamı vb. de yapılır.

Hamamda yıkanırken en çok şu maniler söylenir:

Mani:1

Yemenimin uçları
 Çıkamam yokuşları
 Yârime selam söyleyin
 Erciyes’in kuşları

Mani:2

Kuyunun Kapakları
 Çınarın Yaprakları
 Gurbetteki Yârimin
 Çınlasın Kulakları
 Erciyes’ten Su İçtim
 Türkmen’inden Kız Seçtim
 İstedim Vermediler
 Ordan Gurbete Göçtüm
 Camilerden Hu Gelir
 Mermer Taştan Su Gelir
 Allah Allah Diyelim
 Elimizden Ne Gelir
 Suyu Bulgur Ezerim
 Hem Ezer Hem Süzerim
 Ben Yarimin Derdinden
 Deli Olmuş Gezerim
 Kılıçözü Zembem Akar
 Bahçelerde Gül Kokar
 Kayseri’den Başkasına
 Akı Olan Nasıl Bakar

Su Üstünde Sarayım
 Dur Şu Yare Sorayım
 Yarım'den Gelen Mektubu
 Tülbendime Sarayım
 Ene Mene Dosi
 Dosi Çikolata
 Bu Gibi Limonata
 Limonata Bitti
 Goca Garı Yitdi
 Arıya Arıya
 İşim Gücüm Bitti

3.5. Kalın

Kayseri'de kalın; Düğünün başladığının ilanıdır. Pazartesi sabah kalın duası olur, bütün yakınlar düğün sahibini tebrike gider. Erkek tarafından, kız tarafına gelinlik, çerez, kına, genellikle el dokuma yolluk, şamdan (üç kollu, beş kollu, sekiz kollu, çok kollu, son zamanlarda ampullü şamdanlar) gider. Hediye götüren kişilere, kız tarafı emekleri geçtiğinden dolayı kumaş, havlu vb. hediye eder. Kız tarafından da erkek tarafına halı, kumaş, çamaşır, çorap, mendil, pijama, vb. hediyeler gönderilir. Ayrıca çeyiz sandığı yollanır. Sandığa kız evinden biri oturur bahşiş ister. Düğün hazırlıklarında önemsenen ritüellerden biriside damat tıraşındır. Genellikle gelin kız tarafından damat tıraş olurken, üzerine su damlamaması için “tıraş önlüğü” dikilir, gelin kız tıraş önlüğünün cep kısmına kendi adının baş harfini ve damadın soyadının baş harfini işler (Bknz Fotoğraf:13). Gelin kız damat tıraş önlüğünün cep kısmına saç, sakal ve bıyıklarını taraması için tarak koyar (Bknz Fotoğraf:14). Özenle hazırlanan tıraş önlüğü düğün başlamadan önce yapılan damat tıraşı sırasında kullanılır.

Fotoğraf:13-Cepli Damat Tıraş Önlüğü
(Yazar arşivi)

Fotoğraf:14-Cepli Damat Tıraş Önlüğü Detayı
(Yazar arşivi)

3.6. Kına

Kız tarafı ve erkek tarafı evlerinde ayrı ayrı eğlenir. Yatsıdan sonra erkek tarafı kız evine kına ve çerez tepsisini çalgıcılarla almaya gider. Su ve toz kına bir kaptaki karıştırılır, kıvam alana kadar su eklenir, kına gümüş ya da bakır hamam tasına konulur, büyük bir tepsiye çerez yayılır ortasına kına tası konur. El bağlama bezi de tepsinin bir kenarına konur, kırmızı kurdelelerle tepsi süslenir. Tepsi oğlan evine verilir. Bilgili, eşi hayatta olan, mutlu kişi (başı bütün kişi) kınayı yakar, önce tastaki kınayı gelinin avucuna bolca sürer, parmaklara yayar, yaşlılar; “o kınalı avucunla su iç, Kevser Irmağı'ndan içmiş kadar sevap” derler, gelinin avucuna bu yüzden çok kına konur. Sonra ayağının tabanına kına sürülür, bu kınalı ayaklar sırat köprüsünden kolay geçsin inancıyla yakılır. Eğlence sabaha kadar sürer, hatta kınada bekâr kızlar ve gelinin yakınları, yatılı kalır gece herkes uyuyunca yatanların suratları boyanır. Sabah uyanan, aynaya bakmaya koşar yüzüne ne oldu der, bol su ile yüzlerini yıkarlar. Kınada çok oynadığı için, çerez yenildiği için bol bol su içilir.

3.7. Düğün Yemeği

Günler öncesinden düğün yemeği hazırlıkları başlar. Bütün akrabalar, oğlan evine yardım edelim derler, herkes gücü yettiği kadar yardımcı olur. Düğün yemeklerini genellikle (keyveniler) iyi yemek pişiren kadın aşçılar ve erkek aşçılar pişirirler. Çeşmeden güğümlerle, helkelerle su gelir, evdeki kazan ve küplere konur. Çeşmeden su getirilirken çocuklara da ibrik verilir, ibrikle su taşıtılır. İbriklerin desenleri kullanım alanlarına göre değişir. Düğünlerde; toyga çorbası (yoğurtlu çorba), kavurma, kuru börek (elde açılır baklava hamuru gibi), kızıl üzüm hoşafı, muhallebi, etli yaprak sarma (küçük olması şart), ev baklavası, kuru bamya çorbası, pirinç pilavı yapılır ve misafirlere ikram edilir. Düğün yemeklerinde genellikle Erciyes Dağı'ndan getirilen su kullanılır, misafirlere bu suların yapılan ayranlar dağıtılır. Buzdolapları yaygın değilken; Erciyes'ten getirilen kalıp buz ve karlar satılırdı³. Düğün sahipleri bu kar ve buzları satın alır, misafirlerine soğuk su ikramı yaptırdı. Bu kar ve buzlar tehliş çuvallarda alınır, torak küplerde saklanır. Küplerin üzerine siniler kapatılır. Yemek kazanlarının üzerine ise ekmek tahtası ters çevrilip kapatılır. Bağ evlerinde su kuyuları olur, kışın biriken kar suları yazın kovalarla/aşırma ile kuyudan çıkarılır, düğünlerde de misafirlere dağıtılır (Bknz Fotoğraf:14).

Fotoğraf:14-Su Kovası/Aşırma (Yazar arşivi)

3.8. Düğün

Gelin büyükleriyle vedalaşıp, evinden çıkarken yakınları çok üzülür, ağlanır, bayılanlar olur. Bunları ayıltmak için su serpilir, ağızlarına su verilir, ayıldıktan sonra yüzleri su ile yıkanır. Gelinler düğün günü imkânı varsa suyolu modelli pırlanta takılarını takar. Suyolu pırlanta takılar, gelinliğe uyum sağladığı için tercih edilir. Düğün hediyesi olarak durumu iyi olan aileler el halısı gönderir. Genelde bu halı seccade ebadında ve mihraplı desenlidir. Yörede mihraba “su kemeri” denir (Bknz: Fotoğraf:14). Yörede, düğünlerde hediye olarak halı göndermek önemlidir ve zenginlik göstergesidir⁴. Gelin, yeni evine girerken, önünde hem gelin kayınvalidesinden korksun hem de su gibi bereketli olsun diye su testisi kırılır, bu kırma işlemini kayınvalide yapar. Akşam ezanından sonra, sadece erkek tarafına yemek verilir. Yemekten sonra dua okunur. Gelin, odasına alınır. Elti ya da görünce damat ve geline su ve kahve ikram eder. Gelin ve damat abdest alıp iki rekât namaz kılarlar. Damat geline yüz görümlüğü takar, sonra duvağını açar.

Kayseri'de, Boşnak köylerinde düğünden sonra çiftler; Kızılırmak köprüsünden geçerken köprüden akarsuya mendil atar ve yeni evinde mutlu olmayı diler. Bahtı bağlı ya da kısmeti kapalı kişinin akarsu üzerindeki köprüden geçince kısmetinin açılacağına bahtının güleceğine inanılır.

“Gelin bucağa geçti”; düğünden sonra gelin mutfağa girdiğinde, ilk zamanlar elindeki kap kacağı düşürür. Düşen eşya ses çıkarınca, evin büyükleri gelin bucağa geçti, yani mutfağa girdi, iş yapıyor der. “Suyun değeri, kuyu kuruyunca anlaşılır”; düğünden sonra geçinemeyen, evini terk eden gelinler için, pişman olanlar için de söylenen bir sözdür.

³ Mustafa Alıcı; 1962 Kayseri doğumlu, 12.11.2019 tarihinde verdiği bilgilere göre.

⁴ Fuat Hasoğlu; 1974 doğumlu, Kayseri halı esnafı,12.11.2022 tarihinde verdiği bilgilere göre.

Fotoğraf:15-Düğün Hediyesi Olarak Verilen Halı (Yazar arşivi)

4. SONUÇ

Yaşamın ilk anından son anına kadar su insanoğlu için vazgeçilmezdir. Kayseri’de düğün ritüellerinde su oldukça önemlidir. Su ile yapılan işlemler sırasında su ile ilgili ritüeller de oluşmuştur. Kayseri düğün ritüellerinde, su konusu araştırılırken, gelenekleri bilen yaşlıların sayısının azaldığı ve bu ritüelleri gençlerin yaşatmak istememesinden dolayı çoğu ritüelin unutulduğu veya unutulmaya yüz tuttuğu tespit edilmiştir. İletişim teknolojisinin gelişmesiyle, Kayseri’ye ait ritüeller yerine modern yaklaşımlar halk kültürüne yerleşmeye başlamıştır. Bu konuda hazırlanan tez, makale vb. sayısı oldukça sınırlıdır, somut olmayan kültürel miras konularında çalışmaların artması, temalı müzelerin kurulması, bu ritüellerin, objelerle somutlaştırılarak yeni nesle aktarılması oldukça önemlidir. Su kıtlığının, kuraklığı kendini hissettirdiği bu günlerde suya da sahip çıkıp tasarruflu kullanmakta, gelecek nesillere karşı sorumluluğumuzdur.

KAYNAKÇA

- Çavuşoğlu, A. (2005). Şiirimizde Erciyes. 1. Ulusal Erciyes Sempozyumu, Kayseri Valiliği Yayını, 152.
- Çayırdağ, M. (2018). Kayseri’nin Tarihi Hamamları. Şehir, Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Yayını, 39.
- Doğrusöz, M. (2011). Tomarza’da Su İle İlgili İnançlar Ve Uygulamalar. I. Tomarza Sempozyumu, Öz-Kar Kültür Yayınları, 198.
- Kaya, M. (2016). Su Kanunu, Bir Hızır Öğretisi. Fenomen Kitaplar, 41.
- Kaya, M. (2016). Hızır Dokunsun Dualarına. Fenomen Kitaplar, 231.
- Rayman, H (2002). Âşık Seyrani’de Atasözleri Ve Deyimler. Bütün Yönleriyle 1. Develi Bilgi Şöleni, 437.

<https://youtube/v05yxsc1314>; Erişim: 11.11.2019.